

اتحاد ملي و انسجام اسلامي در حوزه اعياد مذهبي

دکتر عبد الرحمن حسني فر^۱

چکیده

اعیاد مذهبی از جمله مناسبت‌هایی هستند که در میان مردم ایران بزرگ داشته می‌شوند و همه ساله به هنگام فرا رسیدن این آیین‌ها، مراسم خاصی در گستره ایران برپا می‌شود. این مناسبت‌ها هم جنبه ایرانی دارند یعنی با روح و فرهنگ ایرانی عجین شده‌اند و هر ایرانی هویت خود را در آینه آنها می‌بیند و هم جنبه اسلامی دارند که هر دو بعد می‌تواند مبنای اتحاد و انسجام قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: اتحاد ملی، اعیاد مذهبی، فرهنگ مردم ایران، رسانه

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. مدرس دانشگاه hassanifar@yahoo.com

مقدمه

اتحاد ملی و وحدت اسلامی از جمله اهدافی به شمار می‌آیند که در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی قابل طرح و پیگیری هستند. آنچه در این پژوهش روی آن تمرکز شده مقوله فرهنگ است که البته بحث اتحاد و انسجام از تأکید بیشتری برخوردار است و به نوعی ویژگی اصلی آن به حساب می‌آید. در این نوشتار ابتدا عباراتی در مورد اهمیت و ضرورت اتحاد و انسجام از نظر قرآن، روایات، اندیشمندان و شعرا آورده شده و بعد به تبیین اتحاد ملی و انسجام اسلامی در حوزه اعیاد مذهبی در فرهنگ مردم و در نهایت استفاده و بهره‌ای که رسانه صدا و سیما می‌تواند از آن ببرد، پرداخته شده است.

چارچوب نظری

چارچوب نظری این پژوهش بهره‌گیری از نظریه کارکردگرایی دورکیم است. کارکردگرایان معتقدند انسان‌ها در مورد نیازها و رفع آنها، آگاهانه دست به خلق عنصر یا عناصر فرهنگی می‌زنند و آنها در مجموعه یک جامعه به ایفای نقش می‌پردازند که در نهایت کارکرد آنها بر همبستگی و انسجام اجتماعی می‌افزاید. دورکیم نظریه پرداز جامعه به معنایی است که هستی آن ورای افراد و علاوه بر افراد است و به نوعی نظریه پرداز همبستگی اجتماعی است یعنی شیوه‌ای که در آن جامعه از رهگذر منطق، نظام‌های نمادین، هنجارها و ارزش‌های مشترک همبسته می‌شود. در چارچوب فکری او می‌توان جامعه را متشکل از وجدان جمعی و تقسیم کار و روابط گروهی دید. (کرایب، ۱۳۸۲: ۱۵۵ و ۶۷ و دورکیم، ۱۳۴۳: ۱۲۲ و ۲۶) دورکیم وجدان جمعی را به گونه‌ای تعبیر می‌کند که همه افراد در آن سهیم هستند. هویت جمعی متبلور شده در وجدان جمعی، در شکل وفاق هنجاری تکوین پیدا می‌کند. آنچه یک فرد را به یک شخص اجتماعی تبدیل می‌کند چیزهایی است که او

در آنها با اعضای دیگر گروه اجتماعی موافق باشد. هویت جمعی در یک نوع آن حالت یک وفاق مشترکی را دارد که با نمادهای دینی و آیینی همراه است. از نظر دورکیم در تمام جوامع یکپارچگی و اتحاد اجتماعی و فرهنگی از طریق وجدان جمعی - منطق مشترک اندیشه و اندیشیدن، عقاید مشترک، هنجارها و ارزش‌های مشترک - به دست می‌آید؛ هدفی که در آیین‌ها و آداب و رسوم و مناسک مذهبی در زمینه اتحاد ملی ایرانیان و انسجام اسلامی میان همه مسلمانان وجود دارد. تحقق مطلوب اتحاد و یکپارچگی چه در معنای سرزمینی و سیاسی و چه در معنای هویتی و فرهنگی و اجتماعی از جمله موضوعاتی است که اهمیت آن بر کسی پوشیده نیست. اختلاف و تفرقه، آن روی سکه اتحاد است که باعث تحلیل رفتن توان و نیروی طرف‌های درگیر می‌شود. در زمینه اهمیت اتحاد و یکپارچگی در منابع دینی (قرآن و روایات) و صحبت‌های بزرگان تأکیدها و اشاراتی آمده که در ذیل به برخی از آنها اشاره می‌شود:

در قرآن و روایات همه جا صحبت از این است که مؤمنان باهم برادرند^۱ و نباید با هم اختلافی داشته باشند در جایی هم که اختلافی وجود دارد حکم آمده که به سرعت رفع اختلاف شود^۲. ظاهر و شکل و قیافه افراد منبع اختلاف و حتی برتری نیست و ملاک را تقوا به عنوان امر اکتسابی دانسته است^۳. روایات هم بر این موضوع تأکید می‌کنند که باید از اختلاف دوری جست^۴ زیرا اختلاف باعث نابودی^۵ و حاکمیت باطل‌گرایان می‌شود^۶.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
سال هجری ۱۴۰۰ / ۱۰

۱. انما المؤمنون اخوه: حجرات / ۱۰
۲. و ان طائفتان من المؤمنین اقتتلوا فاصلحوا بینهما فان بغت احدهما علی الاخری فقاتلوا التی تبغی حتی تفیء الی امر الله فان فاءت فاصلحوا بینهما بالعدل و اقسطوا: حجرات / ۹
۳. یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر و انثی و جعلناکم شعوباً و قبائل لتعارفوا ان اکریمکم عندالله اتقاکم: حجرات/ ۱۳
۴. پیامبر اکرم (ص): لا تختلفوا فتختلف قلوبکم: میزان الحکمه، ج ۳، حدیث ۴۸۳۵
۵. لا تختلفوا فان من کان قبلكم اختلفوا فهلکوا: میزان الحکمه، ج ۳، حدیث ۴۸۳۴
۶. ماختلفت امه بعد نبیها الا ظهر اهل باطلها علی اهل حقها: میزان الحکمه، ج ۳، حدیث ۴۸۳۰

امام خمینی (ره) به عنوان احیاکننده ملت در معنای دینی آن و معمار دولت اسلامی ایران در دوران معاصر عبارات زیادی در باب اتحاد دارند که مواردی از آنها در ذیل می آید:

- ۱- امروز روز [زمانه و دوران] اتحاد و یگانگی است. (امام خمینی، ۱۰۶)
 - ۲- مادامی که حفظ کنید شما وحدت خودتان را، خدا با شماست. (همان)
 - ۳- من که اعلام کرده‌ام که در اسلام نژاد، زبان، قومیت و ناحیه مطرح نیست تمام مسلمین چه اهل سنت و چه شیعه، برادر و برابر و همه برخوردار از همه مزایا و حقوق هستند. (همان، ۱۰۵)
 - ۴- سنی و شیعه مطرح نیست در اسلام. کرد و فارس مطرح نیست در اسلام، همه برادر و با هم هستیم. (همان)
- همچنین شعرا هم به این موضوع اشاره‌هایی داشته‌اند که در زیر چند نمونه از این اشعار آورده می‌شود:

مولوی

بر مسلمانان نمی آری تو رحم مؤمنان خویشند و یک تن شحم و لحم
رنج یک جزوی ز تن، رنج همه است گر دم صلح است با خود ملحمه است (مثنوی معنوی: ۶۹۷)

مؤمنان معدود لیک ایمان یکی جسمشان معدود لیکن جان یکی

جان حیوان ندارد اتحاد تو مجو این اتحاد از روح باد (همان: ۵۷۳)
گرگ اغلب آن زمان گیرا شود کز رمه، شیشک به خود تنها شود (همان: ۹۴۷)

سعدی

هم دست شوید جمله احرار! تا پای کشد عدوی خون ریز
چون عدو در کمین بود زنهار دست از شنعت رفیق بدار

دو کبوتر که بال هم شکنند لقمه گربه را درست کنند
خوش بود از ملت اسلام نیز دست بشویند ز کین و ستیز
زانکه فزون است بداندیش ما دشمن ملک و عدوی کیش ما
چاره ما نیست به جز اتحاد این ره رشد است فنعم الرشاد
پند همی است، خموش ای بهار جوی دل بند نیوش، ای بهار!
چاره ما یاری دین است و بس خاتمه‌الخیر همین است و بس
پشه چو پر شد، بزند پیل را با همه تندی و صلابت که اوست
مورچگان را چو بود اتفاق شیر ژیان را بدرانند پوست
برو با دوستان آسوده بنشین چو بینی در میان دشمنان جنگ
وگر بینی که با هم یک زبانند کمان را زه کن و بر باره بر سنگ (کلیات سعدی: ۱۷۱)

فردوسی

ز دانا تو نشنیدی این داستان که بر گوید از گفته باستان
که گر دو برادر نهند پشت، پشت تن کوه را باد ماند به مشت

نظامی گنجوی

دولت همه ز اتفاق خیزد بی دولتی از نفاق خیزد

میرزا آقاخان کرمانی

وحدت نوعیه باید جست، زانک جز یکی نبود روان آدمی
آن که جان خود جدا داند زخلق آدمی نبود به جان آدمی

شهریار

معلق است به مویی جهان و بر سر آن
خود این قلوب پراکنده را به هم پیوند

همه لجاج لجوج و همه عناد و عنود
صف نماز کن از این صف جدال و جنود

اقبال لاهوری

نه افغانیم و نی ترک و تتاریم
تمیز رنگ و ابرو بر ما حرام است

چمن زادیم و از یک شاخساریم
که ما پرورده یک نوبهاریم (دیوان اقبال: ۲۰۳)

مشاهده می شود که هم در قرآن و روایات و هم از نظر برخی شاعران بزرگ اتحاد هدفی مهم می باشد و این هدف خودبه خود شکل نمی گیرد بویژه در بعد سیاسی و در مقوله قدرت، رسیدن به اتحاد از سختی و پیچیدگی خاصی برخوردار است و پارامترهای زیادی برای تحقق آن باید وجود داشته باشد به تعبیری جنبه فعلی و کنشی دارد و خودبه خود محقق نمی شود اینکه از لحاظ دینی و عقلی بر اتحاد و وحدت تأکید شده به خاطر مضرات تفرقه و جدایی است. در زمانه ای که هر هدفی و مقصودی با توان جمعی حاصل می شود در صورت تفرقه و جدایی توانایی و توان جمعی شکل نمی گیرد و در این شرایط گاه پیش می آید افرادی که با هم هستند اما از هم جدایند و نیروی آنها در مسیرهای جداگانه ای صرف می شود ممکن است باعث خنثی کردن نیروی هم در مقابل یکدیگر شوند. به نظر می آید گذشته از اتحاد و وحدت سیاسی، اتحاد و یکپارچگی در حوزه فرهنگ قبل از تبدیل شدن آن به قدرت به واسطه هویت مشترک قابل دستیابی باشد زیرا هویت مشترک در حوزه های فرهنگی از جمله محورهایی است که به عنوان عاملی زیر بنایی و بنیادی، افراد و اعضای تابع آن هویت را به یکدیگر پیوند می دهد. این هویت اگر ویژگی زنده، بالفعل و فعال داشته باشد سمت و سو و اهداف خود را آگاهانه و با اراده دنبال و پیگیری می کند و می تواند در زمان هایی که لازم باشد تبدیل به قدرت فرهنگی فعلی و کنشی شود.

برای کشورهایی با سابقه تاریخی گسترده که هویت مستقل دارند آنچه بویژه در وضعیت تهاجم سیاسی، اقتصادی و حتی فرهنگی از جانب ملل دیگر بسیار مهم است حفظ اتحاد و یکپارچگی ملی و تبدیل این هویت مستقل به قدرتی گسترده و همه‌جانبه است. در این میان کشورهایی که از لحاظ فرهنگی مشترکات فرهنگی، هویتی و اعتقادی دارند باید با تأکید بر این مشترکات، از تفرقه و تشتت که باعث ضعف و انحطاط آنهاست جلوگیری کنند.

گستره فرهنگ مردم از جمله حوزه‌هایی است که در آن ویژگی فرهنگ پایدار و ماندگار قابل رؤیت است. آداب، رسوم، باورها، ادبیات شفاهی (قصه، لطیفه، حکایت، لالایی، ضرب‌المثل و...) و آیین‌ها و مناسک از جمله آنهاست.

با وجود نمودهای متفاوت فرهنگ مردم در ایران، اتحاد و یگانگی در اغلب حوزه‌ها وجود دارد. تنوع فرهنگی و وجود اقوام مختلف در ایران ابعاد مختلفی از فرهنگ ایران زمین به حساب می‌آید. عنصر دیانت هم در متن آنها باعث اتحاد و یکپارچگی بیشتری در فرهنگ قومی شده و با جلوگیری از بروز تعارضات و برتری‌جویی‌های قومی که اسلام به شدت آن را نفی کرده، این کثرت فرهنگی را به نوعی در وحدت فرهنگی و ملی متجلی نموده است و نمایانگر وحدت در عین کثرت است.

یکی از نمودهای هویتی و در عین حال متنوع فرهنگ مردم ایران در حوزه آیین‌ها، آداب و رسوم و مناسک مذهبی تبلور یافته و با تأکیدی که بر دین در ایران وجود دارد تبدیل به عامل اتحادبخش و هویت‌آفرین شده است.

موضوع اتحاد جدای از فرهنگ و هویت (زبان، دین، آیین، آداب، رسوم، تاریخ و خاطره قومی مشترک) قابل فهم نیست، از طرفی آگاهی به فرهنگ و هویت خود باعث اتحاد بیشتر می‌شود. زیرا که ویژگی فعلی و کنشی به آن می‌دهد و تبدیل به قدرت فرهنگی می‌شود. مسایل سیاسی که در وحدت سیاسی، سرزمینی و استقلال حاکمیتی متبلور است امروزه اهمیت اساسی دارد. توانایی سیاسی و مدیریتی حکومت و کارگزاران سیاسی در هدایت و مدیریت و ساماندهی امور مردم نیز باعث وحدت و اتحاد مردم می‌شود.

هویت، میراث یک ملت با تمام زیر شاخه‌هایش اعم از قوم، طبقه، نژاد، جنس و سن است. هرچه این میراث با آگاهی و شناخت همراه باشد هویت فعلیت و بروز بیشتری پیدا می‌کند و این شناخت اگر با شرایط الزام‌آور دوران جدید به عنوان قاعده بازی مثل سرزمین‌گرایی خاص (ناسیونالیسم) همراه شود می‌توان آن را تحقق هویت ملی نامید. هویت ملی که امروزه به خاطر بحث دولت - ملت اهمیت بیشتر پیدا کرده، امری است که می‌تواند به واسطه عوامل متفاوتی تحقق پیدا کند که یکی از آنها آگاهی از الزامات و شرایط جدید است. موضوعی که می‌تواند پایه و مقدمه هویت ملی (اتحاد و وحدت ملی) قرار گیرد هویت فرهنگی و قومی است. این هویت که همگام با سابقه و تاریخ یک مملکت شکل می‌گیرد، اساسی استوار و تکیه‌گاهی محکم به حساب می‌آید و بدین ترتیب باعث تحقق اهداف متفاوتی از جمله اتحادملی در شرایط امروز می‌شود. البته این اتحاد به خاطر رسیدن به اهداف مهم ناشی از انسجام، ثبات، امنیت، توسعه و پیشرفت ناشی از اتحاد و وحدت ملی و سرزمینی است.

هویت‌های قومی را می‌توان در قالب «مای» تعمیم یافته ملی تعبیر کرد و در ایران این هویت فرهنگی و ملی - حتی در معنای میراث - سابقه چند هزار ساله دارد. در بخش‌هایی از سفرنامه گوینو (در اواسط دوره قاجاریه) آمده است: «ایرانیان قومی باستانی هستند و چنان که خود می‌گویند شاید کهن‌ترین ملت جهان‌اند... و این حقیقت در ذهن هر خانواده ایرانی حضور دارد». (حسینی، ۱۳۸۶: ۶) بنابراین وحدت

فرهنگی و ملی در ایران سابقه و استواری زیادی دارد و در ایران همواره ملت واحد متشکل از اقوام گوناگون در وحدت متکثر خود معنا پیدا کرده است. توانایی کارگزاران هم امری مهم و اساسی در کنار مباحث فرهنگی است که از گذشته بوده و نشانگر ریشه‌دار بودن آن است و بحث تأکید بر آن می‌تواند در یک سطحی باعث شکل‌گیری نوع خاصی از اتحاد و همبستگی و یکپارچگی چه در معنای فرهنگی و اجتماعی و چه در معنای سرزمینی و ملی شود. عنصر ایرانی و ملیت در تاریخ ایران علاوه بر حضور در آثار ادبی، تاریخی و اندیشگی در بستر حرکت‌های سیاسی همچون نهضت شعوبیه و قیام‌های محلی همچون خرم دینان، آل‌زیار، طاهریان، آل‌بویه، صفاریان، صفویان و... وجود داشته است. (همان: ۲۲) در آثار تاریخی نویسندگان بزرگی همچون محمدبن جریر طبری (نویسنده تاریخ طبری) حمزه اصفهانی (نویسنده ملوک الارض و الانبیا) ابن بلخی (نویسنده فارسنامه) دینوری (نویسنده اخبار الطوال) و دهها اثر تاریخی دیگر نه تنها تاریخ ملی ایران پیش از اسلام در کنار تاریخ اسلام قرار داده شده بلکه گاه به شیوه‌های ماهرانه‌ای این تاریخ ملی و دینی در هم ترکیب شده است. برابر دانستن چهره‌های اسطوره‌ای تاریخ ایران باستان همچون کیومرث (اولین انسان روی زمین بنا به نظر شاهنامه، خداینامه و آیین‌نامه‌ها) با حضرت آدم ابوالبشر در تاریخ طبری و تاریخ ملوک الارض و الانبیا و فارسنامه یا نسبت دادن خاندان رستم به حضرت نوح پیامبر حاکی از این سازگاری دین و ملیت در ایران بوده است. نه تنها مورخان و شاعران بلکه مردم ایران در فرهنگ عامه خود جلوه‌های روشنی از این سازگاری را نشان داده‌اند که نشانگر این نکته است که در تاریخ ایران هیچ تقابل و رویارویی اساسی میان ملیت ایرانی و دین وجود نداشته است.

مؤلفه‌های وحدت بخش در حوزه فرهنگ

از مؤلفه‌ها و عوامل مؤثر در اتحاد ملی، هدف و روش مشترک است به این معنا که گاه گروهی از مردم که دارای هدفی مشترک و روشی خاص و ویژه برای رسیدن به هدف می‌باشند، به سوی هم کشیده می‌شوند و این باعث اتحاد ملی می‌شود. آیه

۱۰۳ سوره آل عمران (واعتصموا بحبل... جمعاً ولا تفرقوا) بیان می‌کند که ایمان به خداوند باعث اتحاد می‌شود و آنان را به سوی هم می‌کشاند یا به عبارتی دیگر اگر سعادت اخروی به مثابه یک فضیلت و ارزش مهم هدف گروهی از انسان‌ها شود آنها را برای رسیدن به آن همگرا می‌کند و این همگرایی باعث می‌شود تا در فرایند طولانی و پیچیده از روحيات مشترکی برخوردار گردند و راه و روش خاصی برای رسیدن به مقصد در پیش گیرند؛ چیزی که موجب می‌شود آن مردم با توجه به بسترها و زمینه‌های درونی و بیرونی مانند جغرافیا، شرایط محیطی، زیستی و زمانی از فرهنگ خاصی برخوردار گردند و از تجربیات مشترکی نیز بهره گیرند. این‌گونه است که مردم سرزمینی خاص از تجربیات و فرهنگ مشترکی برخوردار می‌گردند و احساس یگانگی می‌کنند و خود را به جهت همین نوع فرهنگ و تجربه و روش خاص از سایر مردمان جدا می‌سازند. بنابراین عوامل و ویژگی‌های فرهنگ در قالب هدف و روش موجب می‌شود تا چنین احساس و عاطفه‌ای به صورت روحی و روانی در جمعی پدید آید (همان: ۲۲) و آنچه ملتی را به معنای جدید می‌سازد الگوها و اهداف مشترک زیستی و فرهنگی عام و فراگیر است که از آن به فرهنگ عمومی و فرهنگ مردم یک ملت نام برده می‌شود که در کنار خرده فرهنگ‌ها از اصالت و تأثیرگذاری بیشتری برخوردار است.

هویت دینی هم به عنوان موضوع و عاملی وحدت‌بخش در روش و محتوا به گونه‌ای است که پیروان هر دین را به یکدیگر پیوند می‌زند. اجرای آیین‌های مشترک در دین هر قدر هم ساده و کم باشد در تحکیم هویت دینی پیروان آن دین مؤثر است. در این میان هویت دینی پیوندی جدی با ملیت دارد زیرا یکپارچگی مردم به واسطه اهداف و روش‌های مبتنی بر آیین‌ها و مناسک دین می‌تواند شکل بگیرد.

همچنان که اشاره شد وحدت در هدف و روش (تجربیات مشترک) باعث ایجاد همگرایی، یکپارچگی و اتحاد می‌شود. در حوزه دین اسلام، رسیدن به هدف مشترک یعنی حرکت در مسیر خدا و آخرت، پیامبر، اخلاق و ایمان دینی می‌تواند برای همه کسانی که مسلمان هستند ولی در حوزه جغرافیای سیاسی اسلام نمی‌باشند باعث همگرایی و وحدت بین آنها شود که البته این امری پسندیده و مورد توجه دین اسلام

بوده است و همین هدف در میان مسلمین باعث همدلی مسلمانان شده است. اما وحدت در روش به تجربیات مشترک ناشی از جغرافیا، شرایط زیست، محیط، جمعیت، زمانه، زبان، تاریخ مشترک و فعالیت‌های یکسان گفته می‌شود. این امری است که در بحث اتحاد خصوصاً اتحاد سرزمینی معنای خاصی دارد و همان موضوعی است که در صفحات قبل تحت عنوان هویت قومی و هویت فرهنگی از آن یاد شد، تابع گذشت زمان و انباشت فعالیت‌ها و عمکردهای تاریخی است و به صورت میراث فرهنگی در سنت‌ها، آداب و رسوم تجلی می‌یابد.

بررسی آداب و رسوم مذهبی در فرهنگ مردم

مسلمانان ایران و سایر بلاد اسلامی در طول سال آیین‌ها، مراسم و مناسک متفاوت ملی و مذهبی دارند که همه آنها برگرفته از مناسبت‌های جغرافیایی، اقلیمی، مذهبی و دینی است. آیین‌ها، آداب و رسوم و مناسک دینی در ایران هم تابع مناسبت‌های متفاوت هستند که شامل سه مقوله اخلاقیات، عبادیات و معاملات می‌باشد:

- ۱- اخلاقیات، آموزه‌ها و مفاهیمی هستند که از جانب دین مورد تأکید قرار گرفته‌اند. مثل تأکیدها و اشاره‌هایی که در قالب آیات و روایات در مورد لزوم صداقت، پرهیز از دروغ‌گویی، خوش‌رویی، خوش‌خلقی، عدم کبر و غرور، عدم خیانت و صدها مورد دیگر شده است.
 - ۲- عبادیات، دستورات صاحب شریعت که برای فرد مسلمان در باب عبادت و مسائل مربوط به آنها گفته شده است مثل نماز خواندن، روزه گرفتن، حج رفتن و احکام مربوط به آنها از جمله عبادیات به حساب می‌آیند.
 - ۳- معاملات هم دستوراتی است که در مورد مسائل اقتصادی برای مسلمانان در قالب احکام وارد شده است. مثل احکام زکات، خمس، مضاربه و احکام مسافات و مزارعه، مکاسب محرمه و دیگر احکام مربوط به حیطة معاملات است.
- نکته مورد توجه در باب مناسک، آداب و رسوم و آیین‌های مذهبی در ایران به عنوان مبنای اتحاد این است که در عین مشترک بودن اکثر این مناسک و آداب و

رسوم و آیین‌ها با سایر بلاد اسلامی به عنوان یک هدف مشترک، عامل وحدت بخش و ایجاد کننده اتحاد در میان خود ایرانیان، بحث تجربه و روش برگزاری جشن به صورت یکسان و هماهنگ در باب این آداب و رسوم، آیین‌ها و مناسک است که متأثر از جغرافیا، عوامل فرهنگی، اقوام، جمعیت، تاریخ و... است و این خود باعث نمود مشترک این آیین‌ها و مناسک در گستره ایران شده است. نکته قابل توجه دیگر این است که با وجود تنوع اقوام و جغرافیا در سرزمین ایران و تبلورهای متفاوت از آیین‌ها و مناسک در گستره ایران هویت مشترک ایرانیان در آنها دیده می‌شود و این نموده‌ها ارایه کننده روح و ذات ایرانی است و برابندی از اتحاد ملی ایرانیان است.

ایران سرزمینی است که تاریخ، فرهنگ و هویت خاص خود را دارد و بدین معنا کشوری است با تمام درون‌مایه‌های فرهنگی، تاریخی و دینی با مجموعه‌ای از علائم، آثار مادی، زیستی، اجتماعی، فرهنگی و روانی که موجب شناسایی فرد ایرانی از افراد جوامع دیگر و فرهنگ ایرانی از فرهنگ‌های جوامع دیگر می‌شود. در درون آن آیین‌های فراگیر، مذهب یکی از اجزای هویت فرهنگی مردمان این سرزمین است و نقشی به سزا در درک و حس مردم از هویت ملی و هویت فردی مرتبط با هویت جمعی ارائه می‌کند. اما آیا می‌توان آیین‌ها و مناسک مذهبی را یکی از اجزای هویت ایرانی و انسجام ملی و پیوستگی فرد با جمع در این سرزمین و با جوامع اسلامی معرفی کرد؟

گذشته از سطح فردی، هویت در سطوح بالاتر و عام‌تر به مفهوم جمعی نیز قابل رؤیت است و منظور از آن حوزه‌ای از حیات اجتماعی است که فرد خود را با ضمیر «ما» متعلق و منتسب به آن می‌داند و در برابر آن احساس تعهد و تکلیف می‌کند. اتحاد ملی و انسجام و وحدت اسلامی نقش تعیین کننده‌ای در حوزه فرهنگ، اجتماع و سیاست و اقتصاد دارد. اتحاد ملی و انسجام اسلامی به معنای احساس تعلق و وفاداری به عناصر و نمادهای مشترک در اجتماع ملی و جامعه اسلامی است. مهمترین عناصر و نمادهای ملی و بین‌المللی که سبب شناسایی و تمایز می‌شوند به طور کلی عبارتند از: «سرزمین، دین و آیین، آداب و مناسک، تاریخ، زبان و ادبیات، مردم و دولت». (یوسفی، ۱۳۸۰: ۱۷) در این میان شایان ذکر است با توجه به این

پژوهش آیین‌ها و مناسک مذهبی می‌توانند نمادی از اتحاد ملی بین ایرانیان و نیز انسجام اسلامی بین مسلمانان باشند، تحرک فرهنگی و اجتماعی می‌تواند احساس تعلق انسان را به همبودهای درون‌کشوری و حتی برون‌کشوری وسیع‌تر کند بدون این‌که الزاماً پیوندهای عاطفی تاریخی او را با همبودهای شخصی و محلی و خود بگسلد. همین‌طور احساس همبستگی ملی نباید موجب گسست از همبودهای اجتماع خود فرد شود. (شیخاوندی، ۱۳۷۸: ۲۶)

خلاصه این‌که اتحاد ملی و انسجام اسلامی به معنی همکاری و اشتراک مساعی افراد جامعه (ملی یا بین‌المللی) در موضوعات مشترک (هدفی و روشی) برای استمرار و پیشبرد است. در این میان آیین‌ها و مناسک دینی در داخل ایران و میان مسلمانان به خاطر بحث فرهنگ و مسائل هویتی بر اساس نظریه کارکردگرایی می‌توانند کارکردهای اتحادبخش و انسجام‌ساز داشته باشند و البته این امر مستلزم توجه به تفاوت‌های فرهنگی اقوام است. بی‌توجهی به تفاوت‌های روشی فرهنگی و رفتاری باعث گسست و بی‌هویتی فرهنگی و ملی می‌شود و در چنین شرایطی هویت‌های مهاجم یا هویت‌های همسایه به راحتی می‌توانند آنها را به خود جلب کنند. هرچند تفاوت‌های رفتاری در حوزه‌های فعالیت‌های دینی در ایران کم است و نقطه تمرکز این متن هم به حساب می‌آید اما تفاوت‌های رفتاری خصوصاً از لحاظ روش در حوزه موضوعات غیر دینی زیاد است و این نقطه آسیب جوامع و فرهنگ‌هایی است که از تنوع قومیتی برخوردارند و لازم است به آنها و این تفاوت‌ها هم توجه شود تا هر چه بیشتر احساس تعلق هویت مشترک بکنند والا هویت‌های مهاجم و همسایه مترصد جذب آنها می‌باشند. ایرانی که نه تنها اقوام داخل سرزمین را می‌تواند تحت هویت مشترک و یکسان چهره‌نمایی کند بلکه برخی ملل و کشورهای همسایه را که اشتراکات هویتی زیادی دارند را هم می‌تواند به سوی فرهنگ خود جذب کند و این البته مستلزم در نظر گرفتن الزامات قدرت فرهنگ است.

اعیاد مذهبی در فرهنگ مردم

ایرانیان در طول سال جشن‌های ملی و مذهبی متفاوتی دارند که این جشن‌ها برگرفته از مناسبت‌های جغرافیایی، اقلیمی، مذهبی و دینی است. در این میان تلاش شده جشن‌های ملی هم رنگ و بوی مذهبی به خود بگیرد لذا مثلاً در نوروز به عنوان جشنی ملی تلاش می‌شود که صله ارحام صورت پذیرد، کدورت‌ها به خاطر شروع سال جدید برطرف شود و فرد به حسابرسی از خود پردازد که همگی اینها اموری دینی به حساب می‌آیند.

جشن‌های مذهبی در ایران، تابع مناسبت‌های خوشایند مذهبی هستند که عمده‌ترین اعیاد عبارتند از:

۱- عید فطر

۲- قربان

۳- مبعث

۴- جشن میلاد حضرت رسول(ص)

۵- عید غدیر

۶- عید نیمه شعبان

عید فطر، قربان، مبعث و جشن‌های میلاد حضرت محمد(ص) از جمله اعیادی هستند که در میان همه مسلمانان عمومیت دارند و همه از آنها به عنوان اعیاد اسلامی و عمومی یاد می‌کنند. این می‌تواند به عنوان هدفی مشترک میان مسلمانان، مبنای اتحاد ملی در ایران و انسجام اسلامی ایرانیان با کشورهای اسلامی گردد. اعیاد غدیر و نیمه شعبان هم خاص شیعه هستند؛ هر چند عید نیمه شعبان را با موعودگرایی سایر ادیان یکسان می‌دانند اما این تعبیری که در شیعه وجود دارد و مربوط به بحث انتظار است، متفاوت با سایر ادیان است.

- عید فطر

عید فطر، عید برادری و برابری یکی از بزرگترین اعیاد اسلامی است که پس از پایان یک ماه نخوردن و نیاشامیدن و انجام ندادن برخی اعمال مبطل روزه و سر بر آستان الهی به عنوان عبادت ساییدن با شور و شکوه خاصی پاس داشته می‌شود و مسلمانان در چنین روزی احساس رضایت دارند از اینکه ماه روزه را توانسته‌اند به عبادت بگذرانند. شب و روز عید فطر در فرهنگ دینی از جمله شب‌ها و روزهای مبارک است و مردم ایران اسلامی با تأسی به سیره معصومین (ع) به انجام اعمال با آداب و تشریفات خاص در این ایام می‌پردازند و چون فرهنگ دینی با تار و پود زندگی مردم گره خورده است این آداب جزئی از فرهنگ مردم ایران شده است.

بسیاری از آداب و رسوم و آیین‌های گذشته و حال در عید فطر مشابه هستند که شامل جستجوی هلال ماه نو در غروب آخرین روز ماه مبارک رمضان در افق، خارج کردن فطریه از مال خود در شب عید فطر، در مسجد بیتوته کردن (احیا گرفتن در مسجد)، نماز، دعا و تکبیرخواندن، غسل کردن، رفتن به مصلی با سلام و صلوات و تکبیر، برپایی نماز عید در بیرون از شهر یا مصلی زیر آسمان آبی به امامت روحانی منطقه تا افطار کردن با خرما و شیرینی، روبوسی و در آغوش گرفتن یکدیگر و تبریک‌گویی، زیارت اهل قبور، فاتحه‌خوانی، پخش خیرات برای اموات، زیارت

امامزادگان، مهمانی دادن و مهمانی رفتن، دیدار روحانیون، سادات، بزرگان و روحانیون، دادن فطریه به مستمندان، دلجویی از ایتم، دیدار از خانواده‌هایی که به تازگی عزیزی را از دست داده‌اند و در آوردن پیراهن عزا از تن صاحبان عزا، پختن غذاهای نذری و تقسیم آن بین دوستان، همسایگان و اقوام، هدیه دادن به کودکان و نوجوانانی که به تازگی روزه گرفته‌اند، هدیه دادن عروس‌ها و دامادها به یکدیگر، خرید لباس نو برای کودکان و رفتن به دشت و طبیعت به اتفاق اهل خانه برای گذراندن اوقات فراغت می‌باشد و از جمله اعمالی که در سال‌های اخیر متداول شده است عبارت است از: باخبر شدن مردم از رؤیت هلال ماه شوال از طریق دفتر مقام معظم رهبری و رسانه ملی (صدا و سیما)، تعیین زمان و مکان نماز عید فطر از طرف ستاد برگزاری و از طریق رسانه ملی، تحویل زکات فطریه (نقدی و غیر نقدی) به پایگاه‌های کمیته امداد امام خمینی (ره)، مساجد و پایگاه‌ها و صندوق‌های بهزیستی، واریز وجه نقد به حساب بانکی ویژه جمع‌آوری وجوه فطریه، پخش برنامه‌های شاد، فیلم، موسیقی و جُنگ‌های شاد از رسانه ملی (صدا و سیما) به منظور شاد کردن مردم.

شایان ذکر است از آنجا که پرداختن به همه موضوعاتی که در بالا ذکر شد در گستره ایران باعث حجیم شدن پژوهش می‌شود در ادامه صرفاً به نمونه‌هایی از تبلور این فعالیت‌ها در برخی استان‌ها و شهرهای ایران اشاره می‌شود. به عنوان نمونه به مراسم و آداب عید فطر در میان اهل سنت سنندج که در گذشته رواج داشته اشاره می‌شود:

- شروع خانه تکانی از حدود یک هفته مانده به عید
- خرید لباس نو
- تهیه هدایای مختلف برای دادن در روز عید
- حنا بستن دست توسط دختران و زنان
- تهیه غذا و شیرینی مناسب برای روز عید فطر
- خواندن نماز عید به جماعت در مسجد
- دید و بازدید عید

- رفع کدورت‌ها و برپایی مراسم آشتی‌کنان
- برپایی مراسم جشن و سرور (نورانی، سنندج، ۳/۱۰/۳۷ / مراد ویسی، سنندج، ۱۵/۱۱/۴۸)

در رمضان و عید آن یکی از زمان‌های دینی است که هویت‌بخش مسلمانان است و آنها هستند که مناسک و اعمال دینی تقریباً مشابه را نسبت به این زمان انجام می‌دهند لذا در میان ایرانیان عنصر و عامل اتحادبخش و در میان مسلمانان انسجام‌بخش است.

- عید قربان

جشن‌ها به عنوان پدیده‌هایی اجتماعی و فرهنگی در قالب آداب و مناسک دینی و سنن قومی تبلور می‌یابند و به روش‌ها و اشکال متفاوت در زندگی مردم جریان دارند و زمینه‌ساز همبستگی و تجلی‌ساز روح جمعی در جوامع هستند. مردم ایران با تأسی به ادیان الهی، قربانی را فریضه‌ای مقدس می‌دانند و همه ساله فدیة‌ای به قصد تقرب تقدیم درگاه الهی می‌کنند.

عید قربان از جمله جشن‌های مذهبی ایرانیان است که در نقاط مختلف این سرزمین با آداب و ویژگی‌های خاص هر منطقه برگزار می‌شود. با دقت در نحوه برگزاری این مراسم مشاهده می‌شود که اگر چه ممکن است مردم هر ناحیه آداب متفاوتی در این خصوص داشته باشند تمام این مراسم در لایه‌های عمیق‌تر، شبیه یکدیگر و مطابق با آیین‌های دیرین و کهن برگزاری جشن قربان است.

ایرانیان بنابر رسوم ویژه‌ای که دارند از مدت‌ها پیش از روز عید قربان خود را آماده جشن می‌کنند که مقدمات این مراسم با خرید قربانی است. انتخاب حیوان برای قربانی در هر منطقه متناسب با عادات و عقاید ویژه همان منطقه صورت می‌گیرد. حیوان قربانی، تحت شرایط خاصی برای زمان ذبح نگهداری، آماده و آراسته می‌شود مثلاً نر و سالم بودن، لنگ نبودن، شاخ شکسته نداشتن، گوش بریده نبودن، سالم بودن چشم‌ها و دندان‌ها، نداشتن زخم و داغ از ویژگی‌هایی است که در اغلب نقاط ایران برای قربانی در نظر می‌گیرند. پس از انتخاب هم معمولاً قربانی را با حنا رنگ

می‌کنند، به چشم‌هایش سرمه می‌کشند و شاخ و پیشانی‌را با پارچه تزیین می‌کنند. هنگام ذبح هم اشعار و ادعیه‌ای را زمزمه می‌کنند. (محمدزاده، گنبد، ۵۳/۱۰/۱۲ / صادقی، زابل، ۴۶/۶/۱)

خانه تکانی، رفت و روب، شستشو، حمام و نظافت نیز از جمله آدابی است که ایرانیان پیش از عید قربان آنها را به جا می‌آورند. خوراک روز عید در برخی نقاط مفصل است و مردم چندین روز پیش از عید مشغول تهیه آن می‌شوند. از انواع این غذاها می‌توان به چک درمه^۱ ترکمنی، نواله^۲ کرمانشاهی، آش‌شنگی^۳ سمنانی، دیگ جوشک^۴ سیستانی، نازیک^۵ هشتجین اردبیلی، آش نخود و دوینه اشنویه، کوفته و کوبیده و آبگوشت آذربایجانی، حلوی بندرعباسی و نان چلیک^۶ و قتلمه^۷ سرخسی اشاره کرد. معمولاً در غذاهای گوشتی از گوشت قربانی استفاده می‌کنند.

ایرانیان، قربانی خود را در مناطق مختلفی فدیة می‌کنند، برخی در اماکن مقدس از جمله امامزاده‌ها، برخی در خانه‌های مسکونی و برخی در میدان‌های اصلی محل زندگی. هنگام ذبح هم اشعار و ادعیه خاصی خوانده می‌شود و قصاب نیز اغلب شرایط ویژه‌ای دارد.

پس از مراسم قربانی، جشن و سرور بر پا می‌شود و اهالی با پوشیدن لباس‌های نو و تمیز برای تبریک عید به دید و بازدید مشغول می‌شوند. در میان اهل سنت معمولاً برپایی مراسم عید سه روز به طول می‌انجامد و در طی این مدت مردم در مهمانی و سرور به سر می‌برند. (ریگی، زاهدان، ۵۲/۱۱/۶ / صوفی‌زاده، گنبد، ۴۶/۱۲/۸ / حاجیان، قروه، ۶۰/۳/۲۵) رفتن به امامزاده و سایر اماکن متبرکه هم جزئی از مراسم این

1. ček derme
2. nevâle
3. âsh-e- šengi
4. digjušak
5. nazik
6. čelik
7. qatlema

روزهاست. زیارت این اماکن در موسم عید قربان و حاجت خواستن و نیت کردن در بسیاری از مناطق ایران رایج است.

از جمله آداب دیگری که در جشن عید قربان در میان ایرانیان رواج دارد، بازی‌های محلی و ارسال هدایا برای نوعروسان است. همچنین فرستادن شیرینی و غذا برای همسایگان و آرزوی تندرستی و رفاه برای آنان از اعمال نیک و پسندیده این عید می‌باشد.

با مطالعه آداب و رسوم عید قربان در شهرها و روستاهای ایران می‌توانیم به نظام فکری، اجتماعی، اقتصادی، دینی و فرهنگی مردم هر منطقه پی ببریم و عمیق‌ترین جلوه‌های مادی و معنوی فرهنگ مردم خود را با تبیین و تحلیل درست این مناسبت از لحاظ دینی و عقلی به نسل امروز بشناسانیم.

- عید مبعث

یکی از اعیاد بزرگ مسلمانان عید مبعث است. روز بیست و هفتم رجب هر سال به مناسبت مبعث حضرت محمد(ص) در سرزمین‌های اسلامی جشن و سرور برپا می‌شود. در بسیاری از مناطق به این روز عید معراج هم می‌گویند و اشعاری را در

وصف معراج حضرت رسول (ص) به همراه دف و سایر آلات بومی می خوانند. به طور مثال در مهاباد این ابیات خوانده می شود:

yâ resullalah giyânâ be fidât	یا رسول الله، گیانم به فیدات
peškešet dekem selâm o selât	پشکشت ده کم سه لام و سه لات
	یا رسول الله جانم فدایت
beçi begerem bo muejizatet	بچی بگهرم بو موعجزاتت
to xot muejizety be berzi sifât	تو خوت موعجزه‌ی به برزی سیفات
	برای چه دنبال معجزه‌ات بگردم
kâm vesifeit benim le nâv sifâtâ	کام وه سیفت بنیم له ناو سیفاتا
bikem be esâs bu vesif o senat	بیکم به نه ساس بو وسیف و سه نات
	از کدامین صفت والایت سخن بگویم
her sifetiket temâşâye dekam	هر سیفته تیکت ته ماشای ده کم
venie nâyâbe le ruye kaeinât	ونیه نایابه له روی کائینات
	به هر صفتی که می نگرم
	بی مثل و مانند است در کائنات
	(شریفی، مهاباد، ۱۳۶۲)

یا در معراج نامه‌ای از مناطق مرکزی ایران می خوانیم:

محمد یا حبیب الله مبارک باد آن معراج	تویی از حق رسول الله مبارک باد آن معراج
رسول المرسلین هستی امام المتقین هستی	شفیع المذنبین هستی مبارک باد این معراج
به نزدت جبرئیل آمد براق نازنین آورد	به تو سلطان دین آورد مبارک باد آن معراج
همین که رفت پیغمبر براق ایستاده بود بر در	به تو سلطان دین آورد مبارک باد آن معراج
شب تاریک و ظلمانی شدی چون ماه تابانی	همی رفتی به جولانی مبارک باد آن معراج
نظر کردی سوی بالا، سلام آمد از الله	برایت یا رسول الله مبارک باد آن معراج

خداوند گفت چون دیدم به رحمت هم پسندیدم چون جمله بخشیدم مبارک باد آن معراج
برپایی مراسم جشن و سرور که هدف آنها بزرگداشت پیامبری اسلام (ص) است
از ویژگی های مشترک این روز در تمام مناطق کشور ایران است. عید مبعث، عید

بزرگ مفتخر شدن مسلمانان و همه مردم به اسلام و پیامبر اسلام است و ارزش و قدر آن باید گرامی داشته شود.

- جشن میلاد حضرت رسول (ص)

دوازدهم ربیع‌الاول به اعتقاد اهل سنت و هفدهم ربیع‌الاول به اعتقاد اهل تشیع روز میلاد حضرت رسول(ص) می‌باشد. این پنج روز اختلاف که به نام هفته وحدت خوانده می‌شود از مصداق‌های بارز اتحاد ملی در کشور است. مراسم جشن از استان‌هایی آغاز می‌شود که اکثریت اهل تسنن دارند و سپس به کل کشور می‌رسد. مراسم مولودی‌خوانی یکی از آیین‌هایی است که در مناطقی مانند کردستان رواج دارد. اشعار این مولودی‌ها که در وصف و ثنای حضرت رسول(ص) سروده شده توسط دراویش یا افراد متدین خوانده می‌شود. در مجلس مولودی‌خوانی کسی حق ندارد با تن نجس و غسل نکرده حاضر شود و کسی نباید با صدای بلند سخن بگوید. به هنگام اجرای مولودی هم سکوت کامل برقرار می‌شود.

همچنین، قربانی کردن گوسفند و پذیرایی با غذا و شیرینی از مهمانان از آداب این روز می‌باشد. علاوه بر پذیرایی از مهمانان در منزل فرستادن شیرینی و غذای نذری به در منازل همسایگان هم متداول است. در اینجا به دو نمونه از مولودی‌ها اشاره می‌شود؛ ابتدا دو بیت از یک مولودی کردی و سپس قطعه‌ای از یک مولودی مربوط به کهک قم آورده شده است:

majlesi farahbaxš o vasfi hazrata مه‌جلسی فره‌رح به‌خشو و سفی حزرته

mazhari anvêre fayzou o rahmata مه‌زه‌ری ئه‌نوار فه‌یضو و ره‌حمه‌ته

مجلس فره‌بخشی از وصف حضرت رسول است، مظهر انوار فیض و رحمت است

ve zekri selavât pâk la âlâyeš وه ذکر ی سه لوات پاک له ئالایش

be fazâye majles bedein ârâyeš به فه‌ضای مه‌جلس بده‌ین ئارایش

با ذکر صلوات پاک و بی‌آلایش به فضای مجلس آرایش دهیم.

تولد شه محمد
ای مرغ زرد و آبی
زیر علم پیغمبر
صلوات را خدا گفت
در شأن مصطفی گفت

به دنیا آمد احمد
امشب کجا می خوابی
صلی علی محمد صلوات بر محمد
جبرئیل بارها گفت
صلی علی محمد صلوات بر محمد

در این قسمت به دو عید غدیر و نیمه شعبان به عنوان اعیاد مشترک میان شیعیان اشاره می شود. زیرا این اعیاد، مشترک میان اقوام شیعه مذهب ایران است:

- عید غدیر

عید غدیر یکی از بزرگترین اعیاد مسلمانان اهل تشیع است. روزی است که امین وحی هدیه پروردگار عالمیان را نزد پیامبر (ص) آورد که یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک من ربک و ندای دلنشین رسول اکرم (ص) در سرزمین گرم و تفتیده غدیر خم این چنین طنین انداز شد که: من کنت مولاه فهذا علی مولاه و غدیر نگین درخشانی شد بر تاریخ اسلام.

مسلمین که همراه پیامبر ندای لبیک اللهم لبیک، لبیک لا شریک لبیک را سر داده بودند اینک دوباره در غدیر لبیک گویان به سوی علی (ع) شتافتند و ولایتش را تهنیت گفتند، همانگونه که پیامبر سر داد و این روز را عید مسلمانان اعلام کرد و سفارش کرد که علی را گرامی بدارید و از او پیروی کنید که بزرگ شماس است و مولا و سرپرست شماس است.

باورها و عقاید دینی ریشه در فرهنگ هر قوم دارد و مناسک مذهبی با تار و پود روزمره مردم هر سرزمین پیوندی ناگسستنی دارد. ایرانیان اهل تشیع نیز با تکیه بر فرهنگ بومی و مذهبی خود هر ساله در هجدهم ذی الحجه پذیرای یکی از بزرگترین اعیاد هستند.

از روزها قبل به تدارک این روز عزیز می روند و مهیا می شوند. خانه ها را مانند نوروز از گرد و غبار پاک می کنند. مساجد، خیابان ها و کوی و برزن را مهیای این جشن بزرگ کرده و چراغانی می کنند. همه، زن و مرد، پیر و جوان، شب عید رو

سوی مساجد نهاده در جشن غدیر شرکت می‌کنند، ذکر حق می‌گویند و دعا می‌کنند که خداوند آنان را از یار و یاوران انبیاء و بزرگان دین قرار دهد. نماز برپا می‌دارند و قرآن تلاوت می‌کنند. لباس نو به تن کرده بر دست و پای خود حنا می‌بندند. برای نوعروسان هدیه می‌فرستند، صله ارحام انجام می‌دهند و به دیدار یکدیگر می‌روند، صبح روز عید به زیارتگاه‌ها می‌روند در هر خانه‌ای به مناسبت این روز بزرگ نان و شیرینی مخصوص تهیه می‌شود. بسیاری از مردم نذورات خود را در روز عید غدیر به جا آورده و دیگران هم در آن سهیم می‌شوند. کسانی که از تمکن مالی برخوردار هستند در این روز قسمتی از اموال خود را به نام حضرت علی(ع) وقف کرده، مستمندان را یاری می‌دهند و اطعام می‌کنند، به شادی می‌پردازند و دیگران را هم در شادی و جشن خود شریک می‌کنند. به دیدار خانواده‌های عزادار می‌روند. حدیث و واقعه غدیر را برای هم بازگو کرده مصافحه(دست همدیگر را فشار می‌دهند) می‌کنند و هم‌صدا می‌گویند: سپاس پروردگار عالمیان را که ما را از پیروان ولایت علی‌ابیطالب قرار داد.

نام مبارک علی(ع) در عید غدیر بر زبانها جاری است و یاد و خاطره غدیر در دل‌هایشان ماندگار است.

- عید نیمه شعبان

آیین‌ها و رسوم جشن نیمه شعبان از جایگاه والایی در میان شیعیان برخوردار است. در استان‌های مختلف ایران برای ماه شعبان نام‌هایی را بیان می‌کنند از آن جمله در همدان مردم ماه شعبان را چاپارآبی، شعبان‌آبی و ماه زودگذر می‌نامند. در انصاریه کاشمر ماه برات گویند یعنی این ماه برات آزادی مردگان است و مرده‌ها در این ماه آزاد هستند و روح آنها از کار و کردار بستگانشان آگاه است. به این شب، چک نیز می‌گویند. در کازرون ماه دودوک^۱ گویند و مردم مهاباد نیز عید برات گویند که در چنین روزی خداوند رزق و روزی بندگانش را تعیین می‌کند. بر همین باور مردم در

شامگاه روز برات دعای ویژه و سوره «یس» را سه بار می‌خوانند؛ یکی برای طلب طول عمر، یکی برای سلامتی و دیگری برای رزق و روزی^۱. تجلی این جشن و شادی را می‌توان در مراسم مخصوص این روز نظاره کرد که به ذکر نمونه‌ای از آنها می‌پردازیم. در فردوس رسم است که در این شب هر خانواده‌ای در اتاق خانه‌اش شمعی روشن می‌کند و ذکرهایی را زیر لب زمزمه می‌کند به این ترتیب:

آتتا براتنا رحمتنا یا رب تو به نیکی بنویس نامه اعمال مرا

عقیده دارند در این شب است که نامه اعمال در طول سال آینده برای فرد نوشته می‌شود و روشن کردن شمع هم از این جهت است که صاحب‌الزمان به تمام خانه‌ها و نقاط نظر می‌افکند و باید همه جا روشن باشد و در نهایت شمع‌ها را به قبرستان می‌برند و بر سر مزار رفتگان قرار می‌دهند. کودکان مهابادی نیز بعد از صرف شام دسته دسته رهسپار کوچه‌ها می‌شوند و در خانه‌ها را می‌زنند و می‌خوانند: «به‌راتو ولی بی» یعنی «برات بر شما مبارک باد» مردم و اهالی محل از یک روز قبل تنقلاتی برایشان آماده کرده و در این شب به آنها هدیه می‌دهند که این کار باعث وجد و شور و نشاط کودکان و بزرگان می‌شود. زنان شوشتری نیز مراسم «آلادوشی»^۲ را در امامزاده علمدار برگزار می‌کنند و در طی مراسم خاصی برای یکدیگر دعا می‌کنند و هر فرد می‌بایست در طول عمرش یک بار آلادوشی شود و آن را در نیمه شعبان اجرا می‌کنند. مراسم و آیین‌های گوناگونی که در میان اقوام و استان‌های مختلف ایران برپا می‌شود همگی زمینه‌ساز همبستگی و اتحاد ملی هستند. در این آیین و مناسک می‌توان تنوع اخلاقی و فرهنگی اجتماعی مردم را مشاهده کرد که می‌تواند موجب تحکیم همبستگی اجتماعی شود. زیرا افراد در هر منطقه‌ای نه تنها در تأمین هزینه مربوط به مراسم و انجام مراسم مذهبی بلکه برای خرید، تهیه غذا و غیره با هم شریک می‌شوند. بنابراین شرکت جستن در اعیاد مذهبی از جمله شعبانیه تلاشی است

۱. البته در مناطق کردنشین، اهل سنت عید نیمه شعبان را به صورت میلاد حضرت ولی عصر (عج) برگزار نمی‌کنند و منظور همزمانی دو مناسبت می‌باشد.

۲. مراسمی برای در امان ماندن از چشم زخم و طلب حاجت

برای نزدیک شدن به همبستگی اجتماعی، خواسته‌ها و ایجاد آرامش و در نهایت دست یافتن به نوعی ارتباط روحی با یکدیگر. عید امام زمان (عج) زمانی مبارک است که برای شیعیان بحث انتظار را با خود به همراه دارد موضوعی که هر زمان لازم است در مورد آن به طور نظری و مصداقی فکر و تأمل شود. در این قسمت تلاش شده تا به طور خلاصه به اشتراک‌های امت اسلامی برای رسیدن به انسجام اسلامی اشاره شود:

اشتراکات امت اسلامی

مسلمانان در گستره جغرافیایی وسیعی با ملیت‌های متعدد زندگی می‌کنند، تجربیات تاریخی و سیاسی مشترک چندانی ندارند ولی در بسیاری از امور فرهنگی (از لحاظ هدف) اشتراک دارند. این مسأله موجب می‌شود تا بتوانند برای رسیدن به انسجام از آن بهره‌مند گردند. انسجام اسلامی در حوزه فرهنگ مردم به معنای آن است که ملت‌های مختلف اسلامی با همه تنوع و اختلاف روش و تجربه می‌توانند از الگوهای مشترک استفاده کنند و در راستای منافع مشترک حرکت کنند. برای رسیدن به این هدف باید از واگرایی و عوامل ایجاد آن کاسته و به علل و عوامل وحدت‌آفرین و همگرا بیفزایند.

برای رسیدن به انسجام اسلامی لازم نیست تا از عناصر ملی و فرهنگی چشم‌پوشی کرد یا دیگران را به اتحاد ملی فراخواند بلکه می‌توان از فرصت‌ها و ظرفیت‌های یکدیگر بهره‌مند شد. بویژه این که بسیاری از روش‌ها و فرهنگ‌ها میان مسلمانان مشترک است.

اگر ملت‌های منطقه‌ای اتحاد و انسجام اسلامی خود را تشدید کنند، عوامل تفرقه

افکن بیرونی و درونی نمی‌تواند برای واگرایی این ملت‌ها کاری از پیش برند و در نهایت این ملت‌های منطقه اسلامی هستند که می‌توانند از همگرایی سود برند و برای رسیدن به آرامش و آسایش از توان و ظرفیت یکدیگر بهره‌مند شوند.

پس، انسجام اسلامی به این معناست که ملت‌های مسلمان پیوندهای خود را چنان مستحکم و استوار کنند که راه نفوذ دشمن بسته شود. مسلمانان باید برای رسیدن به انسجام تلاش کنند. این وظیفه‌ای است که دین اسلام و قرآن برگردن ایشان نهاده است. با آن که روش‌ها و فرهنگ‌های هر ملتی در یک سرزمین و کشور با سرزمین و کشور دیگر متفاوت است ولی به جهت مشترکات کلان فرهنگی می‌توانند از انسجام برخوردار شوند. امت اسلامی که ترکیبی از ملت‌ها، نژادها، خرده فرهنگ‌ها و تجربیات متعدد و متنوع است از انسجام و صبغه‌ای برخوردار است که آنان را با یکدیگر یگانه می‌سازد و این همان چیزی است که در قرآن از آن به صبغه‌الله و رنگ الهی یاد شده است.

نگاه قرآن به انسجام اسلامی

از نظر قرآن انسان‌ها از یک نر و ماده آفریده شده‌اند (حجرات، آیه ۱۳) و مردمان امتی واحد و یگانه بوده‌اند (بقره، آیه ۲۱۳) و تمایز رنگ و زبان آنان نه مایه امتیاز و نه نشانه برتری است بلکه نشانه‌های قدرت الهی است. (روم، آیه ۲۲) چندگونگی قبیله‌ای و طایفه‌ای راهی برای شناسایی بهتر است. (حجرات، آیه ۱۳) بنابراین نمی‌توان به این مسایل به عنوان مسایل محوری نگریست بلکه اموری عرضی هستند که در شرایط خاص و مقتضیات خاصی پدیدار می‌گردند.

قرآن می‌کوشد تا همه انسان‌ها را در نهایت در یک جامعه جهانی واحد گرد آورد. اسلام و قرآن از مردمان می‌خواهد که در نهایت با حفظ اصول و اختلافات ملی و حتی شریعتی خود در یک اجتماع کلان و واحد انسانی جهانی گردهم آیند و به اصول و ارزش‌های مشترک توجه کنند. از این رو مردمان را به یگانگی می‌خواند. (آل عمران، آیه ۶۴) این بدان معناست که انسان‌ها می‌توانند و باید برای اصول مشترک خود با هم منسجم گردند. این انسجام هر چند پایه‌های نظری دارد و

همه در پی توحید، آسایش و آرامش هستند ولی در مقام عمل عملیاتی نشده و انسجام، نمود خارجی نیافته و آثار آن ظاهر نشده است.

برای رسیدن به این مقام و هدف اساسی نخست باید میان ملت‌های مسلمان این انسجام و هم‌رنگی پدیدار گردد و امت اسلام با ملت‌های مختلف خود با یکدیگر منسجم شوند. از این رو قرآن برای رسیدن به انسجام اسلامی طرح و برنامه‌های مختلف و متنوعی ارائه می‌دهد. بسیاری از گزاره‌های قرآنی تبیین‌کننده عوامل انسجام اسلامی است چنان که بسیاری از آموزه‌های دستوری قرآن نیز در این راستا قابل تحلیل و تبیین است. قرآن همه کسانی را که شهادتین بر زبان جاری کرده و اسلام را با حقیقت جانشان پذیرفته باشند، مؤمن و مشمول حکم انسجام اسلامی می‌داند. یگانگی و انسجام که در سایه وحدت عقیده و باور پدید می‌آید، قرآن براساس همین وحدت عقیده مؤمنان را برادران یکدیگر می‌خواند (حجرات، آیه ۱۰) و بر تعاون و همکاری و همیاری در پارسایی و نیکی دعوت می‌کند. (مائده، آیه ۲) این همه برای آن است که امت ترکیبی از ملت‌ها و فرهنگ‌ها و اقوام مختلف است که در یک راه و روش و هدف مشترک گرد هم آمده‌اند و توانسته‌اند گروه بزرگی از مردمان را در یک مجموعه گرد آورند.

این انسجام پیش از آن که به صورت تجسمی خودنمایی کند به شکل روحی و روانی تحقق می‌یابد. قرآن پیوند مؤمنان را پیوند دل‌هایی دانسته است که از استحکام و استواری خاصی برخوردار می‌باشند. (انفال، آیه ۶۳) این موهبتی الهی و معجزه‌ای خداوندی است که خداوند با تصرف در دل‌های مردمان مؤمن ایجاد کرده است زیرا نمی‌توان چنین انسجام و یگانگی را که رنگ خدایی دارد جز به معجزه ایجاد کرد؛ از اینرو خطاب به پیامبرش می‌فرماید که اگر تمام گنج‌ها و ثروت‌های زمینی را انفاق می‌کردی نمی‌توانستی این انسجام، یگانگی و هم‌رنگی را پدیدآوری زیرا این‌گونه یگانگی با پول فراهم نمی‌آید. (انفال، آیه ۶۳) همگرایی ایجاد شده همگرایی روحی و روانی است که به عنایت پروردگار ایجاد می‌شود و این در صورتی تحقق می‌یابد که ملت‌ها بر دین تأکید ورزند و اصول آن را مورد توجه قرار دهند.

قرآن برای انسجام اسلامی آثار چندی را برمی‌شمارد که از مهمترین آنها می‌توان به همان هدف اصلی تشکیل خانواده کوچک و بزرگ (ملت) و ایجاد دولت اشاره کرد. هدف از انسجام اسلامی در وهله نخست رسیدن به آرامش و آسایش است که قرآن نیز بر آن تأکید می‌رود. (آل عمران، آیه ۱۰۳ و نیز انعام، آیه ۶۵) چنان که برچیده شدن زمینه سلطه بیگانگان و استعمارگران از مهم‌ترین اهداف وحدت و انسجام اسلامی شمرده شده است (قصص، آیه ۴) که بدین‌گونه قدرت و هیمنه مؤمنان افزایش می‌یابد. (انفال آیه ۴۶)

این اهداف جز با تأکید بر عوامل ایجاد آن پدیدار نخواهد شد. از این رو به مسلمانان است که بر اصول دین اسلام تأکید ورزند و به ریسمان الهی (قرآن و پیامبر) چنگ زنند و از آن دور نشوند. (آل عمران، آیه ۱۰۳ و نساء، آیه ۵۹) حقوق برادری را رعایت کنند و عیب یکدیگر نجویند و در حق یکدیگر گمان باطل نبرند (حجرات، آیه ۱۱ و ۱۲) امر به شایسته و معروف نمایند و از کار زشت و ناهنجار پرهیز کرده و دیگران را نیز باز دارند. (آل عمران، آیه ۱۰۴) قرآن این دسته و عوامل دیگری را هم برای رسیدن به انسجام اسلامی بیان کرده است که بدون آنها نمی‌توان رنگ یک رنگی را دید و از امنیت، آرامش و آسایش برخوردار شد.

توانایی‌ها و قابلیت‌های مسلمانان برای انسجام اسلامی

مسلمانان جهان خواه شیعه، خواه سنی به خدای واحد، عالم غیب، معاد، قرآن کریم، نبوت و رسالت نبی مکرم اسلام ایمان دارند و رو به سوی وادی مقدس نماز می‌گذارند، زمانی یکسان روزه می‌گیرند، در موسمی مشخص به حج می‌روند، مانند هم زکات بدن و اموال را می‌پردازند که همه این محورها زمینه‌ساز وحدت اسلامی محسوب می‌شود. در کنار محورهای فوق، دو عامل پیوستگی نسبی سرزمین‌های اسلامی و جمعیت مسلمانان، توانایی و قابلیت‌های مسلمانان برای اتحاد و انسجام اسلامی را بیشتر می‌کند.

امام خمینی (ره) همواره بر ضرورت وحدت امت اسلامی و اتحاد مسلمانان تأکید داشتند و همچنین ملیت‌گرایی و شکاف میان مسلمانان را برخلاف اسلام و مصلحت مسلمین می‌دانستند. (پیام به زائران بیت‌الله الحرام، ۱۳۵۹/۶/۲)

مقام معظم رهبری نیز مکرراً بر ضرورت وحدت در دنیای اسلام تأکید می‌ورزند و در یکی از اشاراتشان می‌گویند: «امت اسلامی از ملت‌ها و نژادها و پیروان مذاهب گوناگون تشکیل یافته است. این تنوع که با پراکندگی جغرافیایی در بخش حساس و مهمی از کره زمین همراه است می‌تواند نقطه‌ی قوتی برای این پیکره عظیم به شمار آید، میراث و فرهنگ و تاریخ مشترک آنان را در گستره‌ای پهناور از کارآمدی بیشتر برخوردار سازد و انواع استعدادها و قابلیت‌های انسانی و طبیعی را در خدمت آن به کار گیرد. استعمار غربی از آغاز ورود به کشورهای اسلامی، همین نکته را مد نظر ساخته و یکسره به تحریک انگیزه‌های تفرقه‌افکن پرداخته است. سیاستمداران استعمارگر به خوبی می‌دانستند که اگر هویت یکپارچه جهان اسلام شکل بگیرد، راه بر سیطره سیاسی و اقتصادی آنان بسته خواهد شد. پس در تلاشی همه سویه و بلند مدت به اختلافات در میان مسلمانان دامن زدند و زیر چتر این سیاست خبیثانه از غفلت توده‌های مردم و سست عنصری زمامداران سیاسی و فرهنگی، بهره‌برداری کردند و کار خود را در تسلط بر کشورهای اسلامی پیش بردند.» (پیام به کنگره حج، ۸۵/۱۰/۸)

در باب اتحاد، اندیشمندان و فعالان فرهنگی - سیاسی در دنیای اسلام دیدگاه‌ها و اظهار نظرهای مهمی ارائه کرده‌اند که در ذیل به نمونه‌های اجمالی از آنها اشاره می‌شود:

سیدجمال

تجربه تاریخی نشان می‌دهد عروج و سقوط نژادها و اقوام و ملل در گرو اتحاد یا عدم آن بوده است. این ناموس خداوندی است که نصیب هر ملتی از هستی تنها به مقدار بهره‌ایست که از اتحاد و اتفاق برده است و خداوند، هیچ قومی را هلاک نساخته مگر پس از آنکه به تفرقه و نفاق مبتلا شده‌اند. (صاحبی، ۱۳۷۵: ۸۳) از نظر

سیدجمال اتحاد مسلمانان باعث قدرت آنها می‌شود. در عین حال اشاره می‌کند که ملیت‌گرایی و تعصبات قومی و نژادی در جهان اسلام باعث ضعف آنها می‌شود.

اقبال لاهوری

شعر ذیل یک نمونه از دیدگاه‌های او در بحث ضرورت اتحاد مسلمانان است. اقبال عامل اتحاد مسلمانان را گرایش به اسلام می‌داند:

قلب ما از هند و روم و شام نیست مرز و بوم ما بجز اسلام نیست
از حجاز و چین و ایرانیم ما شب‌نم یک صبح خندانیم ما
اقبال ملیت‌گرایی را به عنوان عامل ضد اتحاد مورد اشاره قرار داده است:
آن‌چنان قطع اخوت کرده‌اند بر وطن تعبیر ملت کرده‌اند
تا وطن شمع محفل ساخته‌اند نوع انسان را قبایل ساخته‌اند
روح از تن رفت و هفت اندام ماند آدمیت گم شد و اقوام ماند (لاهوری، ۱۳۷۶: ۳۵)

وجوه رسانه‌ای

اعیاد فطر، قربان، مبعث و تولد حضرت محمد(ص) از اعیادی هستند که در میان مسلمانان عمومیت دارند. این موضوع می‌تواند، مبنای اتحاد ملی در ایران و انسجام اسلامی ایرانیان با کشورهای اسلامی به عنوان هدفی مشترک قرار گیرد. تأکید بر این جشن‌ها از طریق رسانه ملی جمهوری اسلامی و خصوصاً شبکه‌های جام‌جم و نمایش جشن‌ها و جشنواره‌های منطقه‌ای در این ایام خود می‌تواند نماد و نمودی از این اتحاد باشد. به نظر می‌رسد علاوه بر فعالیت‌ها و اقدام‌هایی که تاکنون در جهت اتحاد ملی و انسجام اسلامی به صورت آگاهانه و عالمانه انجام شده چند پیشنهاد زیر هم در این زمینه می‌تواند مفید باشد:

در وجه داخلی:

۱- نمایش برگزاری جشن‌های مردمی مناطق مختلف ایران از شبکه‌های سراسری

- ۲- نمایش برگزاری جشن‌های اقوام ایرانی (آذری، بلوچ، ترکمن، عرب، کرد، لر و ...) در زمان اعیاد مذهبی از شبکه‌های سراسری
 - ۳- نمایش برگزاری جشن‌های مذهبی مناطق سنی‌نشین از شبکه‌های سراسری
 - ۴- مصاحبه با مولوی‌ها و بزرگان اهل سنت در رابطه با اعیاد دینی و پخش آن از شبکه‌های سراسری
 - ۵- تأکید بر اشتراک‌های دینی و اجرایی در جشن‌های اسلامی مردم ایران (سنی و شیعه، منطقه‌ای و قومیتی)
 - ۶- برگزاری جشنواره‌های ویژه اعیاد اسلامی و دعوت از تمام اقوام و مذاهب و مناطق ایران با گویش‌ها، زبان‌ها، لباس‌ها و سبک‌های خاص خود و میکس و پخش آن در شبکه‌های سراسری
- در وجه بین‌المللی:**

- ۱- تبادل میهمان میان کشورهای مسلمان در زمان اعیاد و نمایش این ارتباطات از شبکه‌های ماهواره‌ای
- ۲- برگزاری مراسم و جشن‌های ویژه و مشترک در یک زمان خاص در تمام کشورهای مسلمان و پخش آن از شبکه‌های ماهواره‌ای
- ۳- نمایش جشن‌های ویژه اعیاد دینی مشترک (فطر، قربان، مبعث و تولد پیامبر اسلام (ص)) از کشورهای اسلامی و ایران از شبکه‌های سراسری و ماهواره‌ای
- ۴- برگزاری جلسات مشترک از کارشناسان کشورهای اسلامی در زمان اعیاد اسلامی و پخش آن از شبکه‌های ماهواره‌ای

نتیجه‌گیری

آیین‌ها و مناسک دینی به عنوان موضوعی فرهنگی و عاملی که از نظر دورکیم وحدت‌ساز است می‌تواند در زمینه اتحاد ملی و انسجام اسلامی کارکرد و نقش مهمی ایفا کنند. چنانکه مشاهده شد مردم ایران در حوزه اعیاد مذهبی در گستره جغرافیای خود و در زمانی مشخص به مناسبت این زمان مقدس به جشن و شادمانی می‌پردازند تا برآیندی از روایت یفرحون بفرحنا (شادند با شادی ما) باشد. اعیاد دینی از جمله

ظرفیت‌هایی هستند که نه تنها در داخل ایران که در میان تمام مسلمانان می‌تواند مبنای اتحاد و وحدت قرار گیرد و در این مورد مسلماً می‌تواند کارکرد مؤثری ایفا کند. با وجود این توانایی زمینه‌ای، باید برای احیا و بازتولید آن باید با هدف کنارگذاری و حذف موانع گام برداشت؛ نقش و مسئولیت نخبگان فکری و اجرایی در این رابطه بسیار مهم است. صدا و سیما به عنوان رسانه‌ای مذهبی و دینی با بهره‌گیری از ایده‌ها و افکار پویا، فعال و جدید می‌تواند این نقش را هم بین ایرانیان و هم بین مسلمانان با تصویرسازی مناسب و با در نظر گرفتن تنوع روشی و اجرایی میان ملل و اقوام مختلف برعهده بگیرد و در این زمینه با برنامه‌سازی‌های متفاوت بر طبل سازگاری و اتحاد و یکپارچگی با برجسته کردن مشترکات بکوبد و مانع صداها و ندهای اختلاف‌ساز و تفرقه افکن شود.

فهرست منابع

الف: کتاب و مقاله

- ۱- ابوطالبی، علی، «یکپارچگی و وحدت ملی»، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره ۲ و ۳.
- ۲- اصفهانی، راغب (۱۴۰۶ ه.ق) المفردات، چ بیروت.
- ۳- اقبال، جاوید (۱۳۷۲) زندگی و افکار علامه اقبال، تهران: شرکت به نشر.
- ۴- بی‌نا (۱۳۸۶) «ویژه نامه اتحاد ملی و انسجام اسلامی (۲)» قم: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما.
- ۵- پیام امام خمینی (ره) به زائران بیت‌الله الحرام ۱۳۵۹/۶/۲.
- ۶- پیام مقام معظم رهبری به کنگره حج ۸/۱۰/۸۵.
- ۷- حسینی، مهدی، «عوامل و اهداف اتحاد و انسجام اسلامی»، روزنامه کیهان، ۱۳۸۶/۶/۲۸.
- ۸- دورکیم، امیل (۱۳۴۳) قواعد روش جامعه‌شناسی، ترجمه دکتر علی محمد کاردان، تهران: انتشارات مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی.
- ۹- شیخاوندی، داور (۱۳۷۶) تکوین و تنفیذ هویت ایرانی، تهران: مرکز بازشناسی اسلام و ایران.
- ۱۰- صاحبی، محمدجواد (۱۳۷۵) سید جمال الدین اسدآبادی (بنیان‌گذار نهضت احیای تفکر دینی) تهران: فکر روز.
- ۱۱- کرایب، یان (۱۳۷۸) نظریه‌های اجتماعی مدرن از پارسونز تا هابرماس، ترجمه عباس مخبر، تهران: نشر آگاه.
- ۱۲- لاهوری، محمد اقبال (۱۳۷۶) کلیات اشعار مولانا اقبال لاهوری، تهران: کتابخانه سنایی.
- ۱۳- مصاحب، غلامحسین (بی‌تا) دایره‌المعارف فارسی، تهران: فرانکلین.
- ۱۴- یوسفی، علی (۱۳۸۰)، «روابط بین قومی و تأثیر آن بر هویت ملی اقوام در ایران»، فصلنامه مطالعات ملی، شماره ۸، سال دوم.

ب: گزارش‌های فرهنگ‌یاران واحد فرهنگ مردم مرکز تحقیقات صدا و سیما

- ۱- حاجیان، علی، قروه، کردستان، ۶۰/۲/۲۵
- ۲- ریگی، امید، روستای جانعلی، زاهدان، سیستان و بلوچستان، ۵۲/۱۱/۶
- ۳- صادقی، عباسعلی، قلعه‌نو زابلی، زابل، سیستان و بلوچستان، ۴۶/۶/۱
- ۴- محمدزاده، امان‌الله، گالیکش، گنبد، گلستان، ۵۳/۱۰/۱۲
- ۵- مرادویسی، ژیان، سنندج، کردستان، ۴۸/۱۱/۱۵
- ۶- نورانی، یدالله، سنندج، کردستان، ۳۷/۱۰/۳

